

Imaja vsak četrtek in velja s poštno vred ali v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 12 din., pol leta 7 din., četrtri leta 4 din. Izven Jugoslavije 25 din. Naročnina se pošlje na upravništvo "Slovenskega Gospodarja" v Mariboru, Koroska cesta št. 5. List se dopolnjuje do odpovedi. Naročnina se plačuje v naprej. Telefon Interurban št. 113.

Posamezna številka stane 2 kron ali 30 para. Rednina v državi št. 5 pavilicena.

Uredništvo: Koroska cesta št. 5, Rokepiš se ne vračajo. Upravništvo sprejme naročnino, inserate in reklamacije. Cene inseratov po dogovoru. Za večkratne oglase primeren popust. Nezaprite reklamacije so poštnine proste. Čekovni račun poštnega urada Ljubljane št. 10.603. Telefon Interurban št. 113.

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

11. številka

Maribor, dne 16. marca 1922.

56. letnik.

Gre za blagor cele države.

Usmrtitev Aliagiča.

V sredo, dne 8. t. m., je bil obešen v Zagrebu morilec ministr Draškoviča musliman Alija Aliagič. Za njegovo pomilostitev so se potegnili v Beogradu na merodajnih mestih: Jugoslovanski klub, socialni demokratje, narodna socialista, Radiš zagrebške žene in visokošoleci; a demokratje, ker radikalni so preprečili njegovo pomilostitev. Aliagič sam ni prosil milosti in povdaril, da obžaljuje, Fer je usmrtil ministra Draškoviča kot človeka, da ga je pa ustrelil kot očeta znanega "Obznane", tega pa ne more obžalovati. Pri usmrtitvi se je vedel mirno ter junško, da si je pridobil trajen spomin med vsemi onimi, ki so proti usmrtitvi političnih atentatorjev.

Pribičević — Protič.

Ze obešeni Aliagič je ustrelil dr. Draškoviča na prigovarjanje komunistične Hereigonje, ki je po izvršenem atentatu neznan kam izginil. Aliagič je obsodila sodnija na smrt. V času, ko je čakal Aliagič v zaporu na izvršitev smrtne obsodbe, je začel znani bivši ministriški predsednik St. Protič v svojem listu "Radikal" očitati ministru demokratu Pribičeviću, da je bil on v najtesnejši zvezi s Hereigonjo in da je pravzaprav on povzročitelj smrti Draškoviča. Za to svojo obdolžitev je objavil Protič več dokazov. Časopisje je začelo pozivati Pribičevića — da mora radi tako težkih obdolžitev pred sodnijo, kjer se naj dokaže njegova krivda ali nedolžnost. Gospod Pribičević tega ni storil, Protič ter protipolicijski demokratki časopisje se je vedno bolj zaletavalo v Pribičevića in ga zahtevalo na odgovor pred redno sodnijo.

Pribičević je molčal, Aliagiča so obesili in sedaj je zavrelo med beograjskim dištvo ali takozvano visokošolsko omladino. Ta omladina je sklicala za minulo nedeljo velik protestni shod, na katerem je hotela javno zahtevati od Pribičevića, da mora pred sodnijo. Tega protestnega shoda se je zbal Pribičević in ga je hotel na vsak način preprečiti. Prepoved tega shoda se Pribičeviću sicer ni posrečila, pač pa je prišlo ravno radi vprašanja zabranitve zborovanja med notranjim ministrom demokratom Vojom Marinkovičem in Pribičevićem do ostrega sporada. Glasilo naših starolibevalcev "Narod" sam javlja, da sta se ministra med seboj baš ne lepo zmerjala.

Hrvatsko časopisje je poročalo, da je zahteval notranji minister od Pribičevića, naj izstopi iz demokratske stranke, naj odstopi kot naučni minister in se gre pravi radi Protičevih obdolžitev pred sodnijo. Marinkovič je baje valil na Pribičevića vsokrivdo današnjega občnega nezadovolja in ustvaritve sovraštva med Hrvati ter Srbi.

Pašičeva vlada se maje.

Iz ravnokar povedanega pač lahko sklepamo, da demokratje sami niso več zadovoljni s Pribičevićem in se po Beogradu govori, da je Pribičević nemogoč kot minister. To jezo na Pribičevića od strani lastnih tovarišev in radikalov je uvidel on sam in poročajo iz Beograda, da se je Pribičević vendar le odločil, da bo vložil ožbo proti Protiču.

Kako se bo cela zadeva razvila, se danes ne vemo, ker še niti verjeti n., da se bo Pribičević sploh upal — pred sodnijo in kaj; a eno je gotovo: da se zopet maje stolček Pašičeve vlade.)

Sovraštvo nad demokrati ter radikalni raste, Protič ga podpihuje s svojimi odkritji in enega lepega dne se bo za vedno pretrgala vladna vez med radikalni in demokrati.

Pri morebitnem zlomu radikalno-demokratskega pobratimstva gotovo opozicija ne bo hotela sodelovati pri sestavi nove vlade ne z radikalni, še pa manj z demokrati. Posledica zloma radikalno-demokratske združitve bodo nove volitve, ki pa bodo za radikale, kot za demokrate zasluženo razočarane.

Obešeni Aliagič, Pribičević, Hereigonja, Protič bodo prej ali slej nepremostljivo razdružili radikale in demokrate. Cela država se bo oddahnila, ker se nove volitve nas zamorejo obiti, da se zopet državno, gospodarsko in finančno opomoremo in naš trobatski narod dvignemo iz obupa ter obvarujemo našo državo pred najhujšim.

Zakon o občni upravi.

(Iz govora poslanca dr. Josipa Hočnjeca v zakonodavnem odboru dne 7. marca.)

Nič o ljudstvu brez ljudstva.

Po načelu demokracije je ljudstvo nositelj vlasti v državi. Nobena vlast v državi se ne bi smela izvrševati — brez vpliva ljudstva, predstavljenega po svojih zastopnikih, ki si jih je samo izbralo. To ne velja samo o stvarjenju zakonov, marveč velja tudi o njih izvrševanju, o vsem vršenju državnih poslov, o celokupni državni upravi. Tudi od državne uprave ne sme biti ljudstvo izključeno. Vladni načrt o splošni upravi izključuje od državne uprave vsak količnik neposredni, dežanski in učinkoviti vpliv ljudstva in njegovih zastopnikov. Duha, ki prešinja ta načrt, je duh centralizma, nekoliko ublažen s primesjo dekoncentracije. S tega stališča je ta načrt za mene in moje tovarišve v Jugoslovanskem klubu nesprejemljiv.

Gospoda! Cim dalje bolj ljudstvo odvrčevali od vpliva in kontrole nad državno upravo, tem večje bo nezadovoljstvo med narodom. Državne in narodne stvari se upravljajo brez sodelovanja ljudstva, kako bi naj bil naroda s tem zadovoljen? Načelo moderne demokracije zahteva: nič o ljudstvu brez ljudstva. Vi pa stavite v vseh panogah in v vseh stopnjah državne uprave ljudstvo pod nadzorstvo uradništva, ki bo odločevalo o usodi naroda in njegovih zadevah vselej in vsepovsodi.

Veliki župan. Veliki župan, ki na vidovdanski ustav opredeljuje kot vrhovnega starešina občne državne uprave v oblasti, je po čl. 3 zakonskega načrta o občni upravi osebno odgovoren za vršenje poslov. Pa komu? Samo ministru, ne pa narodu, ki prebiva v oblasti. Veliki župan ni odvisen od ljudstva, ki stanuje v oblasti in ki je poslalo svoje zastopnike v oblastno skupščino. Pri postavljanju velikega župana ljudstvo v pokrajini nima pravice, da po svojih zastopnikih izreče svoje mnenje in svoje zahteve. Nima pravice terne predloga, tudi nasveta ne. Ljudstvo se ne vpraša, ker nima ničesar govoriti. Velikega župana postavlja minister notranjih zadev, odnosno ministrski svet po njegovem predlogu. Leta samourava! Kakor se pri postavljanju velikega župana ne jemlje v obzir ljudstvo in njegovo pravo, tako se tudi velikemu županu pri izvrševanju poslov ni treba ozirati na oblastno skupščino kot predstavništvo ljudstva. V to, kako se vrši državna uprava v oblasti, se oblastno ljudsko zastopstvo ne sme niti mešati. Vsako tako vmeševanje bi bilo po mišljenju onih, ki so ustvarili ta zakonski načrt, nepotrebno. In to je po vladnem načrtu strogo prepovedano. Vladni načrt priporoča velikemu županu, da v važnejših stvareh krajevnega značaja zasliši oblastni odbor ali zahteva njegovo mišljenje. — Vladni zakonodavci pa so pozabili — velikemu županu naložiti dolžnost, da mora ne samo zaslišati, marveč tudi izpolniti upravičene ljudske zahteve.

„Poštene pa, poštene! — Vi ste izgubili ladjo, jaz sem našel zaklad! — Kdo je najpametnejši izmed nas vseh? — Sedaj pa odstopim. Izberite si za kapitana, kogar si hočete, jaz pač imam tega dovolj!“

„Silverja!“ so kričali. „Silverja za vedno! Silver bo naš kapitan!“

„Tako se je torej stvar zasukala?“ je vpil kuhar. — „George, mislim, da boš še čakal, in vsa sreča za te, da nisi hudoben človek! — In sedaj, tovariši, kaj bo s tole črno piko? Nič dobrega, pravim! Diek si je pokazil svojo srečo in raztrgal sveto Pismo! — Tule, Jim, majhen spomin za vas!“

„Dal mi je papir. Na eni strani je bil počen z ogljem, ki se je prijemalo mojih prstov. Na drugi strani pa sembral z ogljem napisano besedo: „Odstavljen.“ — Hranil sem listič za spomin in ko to pišem, ga imam pred seboj na mizi.“

„Tako se je končal zame tisti večer. Vsak je še dobil kozarec žganja, George je moral celo noč stati na straži in Silver mu je s smrtjo pretič, če bi zagrešil kako nepazljivost ali pa nezvestobo. Mi pa smo legli in Silver — ki je z eno roko držal upornike —

Sa je vendar znano, kakšna so ušesa gospodov višjih uradnikov napram želam in zahtevam ljudstva. Pri prvem ušesu nofer, pri drugem ven, — takšna je ljudska sodba. Torej vedno lepša ljudska samouprava, čim dalje se bo izvajala.

Ljudstvo, organizirano v samopravno edinicu, ne bo imelo prav nobene moči nad velikim županom, tem večja pa bo moč velikega župana nad oblastno samoupravo. Veliki župan po ziva oblastno skupščino v izredno zasedanje. Ima pravico govoriti na vsaki seji oblastne skupščine, kadar hoče. Oblastne urede, kojih predmet je že itak tako omejen, da se ne sme niti nanašati na vzdrževanje javnega mira in reda, javne varnosti in javne morale, proglašati ne predsednik skupščine, marveč veliki župan. Njegovi volji je pripuščeno, da jih ne proglašati, v katerem slučaju mora to prijavititi državnemu svetu. On prodoljuje stari proračun še za leto dni, če skupščina v rednem zasedanju ni rešila proračuna.

Na to počlago vzvišenosti nad celim ljudstvom v oblasti in njegovo voljo stavi velikega župana vladni zakonski načrt, ki ga (§ 9) določuje kot političnega predstavnika vlade. Ker vlado tvorijo stranke, ki imajo politično oblast v državi v svojih rokah, bo veliki župan slepo orodje v rokah vladnih strank ali bolje rečeno one politične stranke, kateri pripada. Ker vsem štirim strankam, ki v tem času tvorijo vlado, obenem ne more pripadati noben človek. Zgodilo se bo torej, da bo v mnogoteri oblasti „vrhovni starešina“ državne uprave in varuhi nad ljudsko samoupravo kak človek, ki pripada stranki, katera ima v dotični oblasti manjšino in celoma lenkostno manjšino, kar velja o demokratski stranki v slovenskih in hrvaških krajih. Tako bo manjšina komandirala nad večino skoro po vseh pokrajinah. Ali bo to dobro za utrditev države in za zmanjšanje nezadovolstva, o tem naj razmišljajo gospodje državno- in zakonotvorci.

Za ovaduhe in razbijače imajo denar, za bolnice pa ne!

Beograd, 9. marca 1922.

Opravičeno ogorčenje je zavladao po cel slovenski domovini, ko se je doznalo, da hočejo sedanji beograjski vladodržci črtati izdatke za bolnišnice v Sloveniji. To je zloba, da je ni

čvrsto za vrat, z drugo pa grabil za vsakim mogočim in nemogočim sredstvom, da bi se pobotal z nami in si rešil življenje. — Silver pa je poleg mene kmalu zdrav in krepko smrčal kot da bi bilo vse v najlepšem teku.

XXX.

Jasen, svež glas nas je vse vzbudil. — vse pravim, ker prav ko sem očipri oči, se je pri vratih stražnik — George pobiral od tal, kamor je zdrknil v spanju —

„Koča aho! Tukaj zdravnik doktor Levesey.“

Res je bil zdravnik. Vesel sem bil njegovega glasu, pa tudi strah me je bilo. Ušel sem tovašem, nepokoren sem bil in sramoval sem se, stopiti zdravniku pred oči.

Zgodaj je še bil in ko sem pogledal skozi strelno luknjo, sem ga videl stati do kolen v jutranji megli. — Kakor pred dvema dnevoma Silverja.

„Vi ste —? Dobro jutro, gospod doktor!“ je kričal Silver in obraz se mu je svetil od zadovoljnosti in dobre volje. „Zgodaj ste! — George — pomaga zdravniku čez plot! — Vse je v redu in vaši bolniki so — vsi dobre volje.“

Zaklad na otoku.

Iz angleškega prevedel Paulus.

(Dalle.)

Vsi smo molčali in na njihovih obrazih sem bral, da ni govoril zastoj. „Toliko glede prve točke“, je vpil Silver in si brisal pot s čela, kajti govoril je, da se je tresla kočica. „In glede drugih točk! — Tale fant vam je na poti. Ali ne razumete, da ga potrebujemo za talca? Morebiti bo naša zadnja rešitev. — ne čudil bi se, kakor se stvari razvijajo! Da bi ga ubili —. Za nobeno ceno! — In zakaj vam nisem dovolil, da bi šli za graščakom in njegovo družbo in jih pobili —? Ne pomislite, kratkovidneži, koliko je vreden zdravnik, ki vas bo obiskoval. — za tebe, John, s tvojo razbito črepinjo, in za tebe, George, ki te grabi mrzlca in ki so tvoje oči že rumene kakor limonina lupina! Se veseli bodete, da imate šolanega in učnega zdravnika v bližini! — In zaradi tistega, da sem jih pustil uiti —! Ali niste na kolenih prišli nad mene, vsi sestradani in obupani, in me prosili, naj se pogajam z njimi —! Pa